

sloužilo téma propojování a závislosti národních ekonomik. Na protest proti redukci globalizace na planetární finanční toky přišel britský sociolog a politolog Krishan Kumar s konceptem „globalizace s lidskou tváří“. (Kumar se zapsal do povědomí sociologické obce již před dvaceti lety polemikou s Danielem Bellem, ztvárněné v pronikavé knize *Prophecy and Progress* věnované analýze pojmu a problému industriální společnosti.) Prohlásil také, že technokratičtí ekonomové řídí svět bez souvislosti s politickým systémem a že propojením finančních toků je možné generovat tak velké množství peněz, až přestává korespondovat s reálnou hospodářskou situací a zbožím se stávají celé země. Podobně se vyjádřil i Henry Kissinger: „Komunikační technologie a ekonomie jsou globální, vědomí však globální není. Politické vědomí se pohybuje na jiné úrovni obecnosti než ekonomické vědomí.“ A přidala se i Hillary Clintonová, řkouc, že globalizace se nemůže stát náhražkou za humanizaci.

Hojně byly také artikulovány obavy o osud regionů, zachování jejich specifity a autonomie, což je téma, k němuž se pregnantně vyjádřil mj. chilský ekonom Osvaldo Sunkel, který dialekticky poznamenal, že globální trhy nemohou v dlouhodobém měřítku přežít bez uchování regionální mentality, jež je „výrobní základnou“ mnoha hodnot a atributů potřebných i na globální úrovni.

K dalšímu diskutovanému tématu zachování vyváženosti kulturních okruhů v propojeném světě náchylněm k akceptaci západního kulturního „imperialismu“ promluvil s použitím pozoruhodné metafory indický politolog Ashis Nandy. Podle něj již není aktuální říkat, že jistá (vyvinutější) kultura je budoucím sta-

vem jiné (méně vyvinuté) kultury, která do tohoto stavu ještě nedospěla. Za příměr si pro ilustraci zvolil moderátora diskuse: „Je to jako kdybych tvrdil, že já jsem již tím, k čemu se tady pan doktor Gabal teprve musí dopracovat, že jsem Gabalovou budoucností. Z takové definice sebe sama bych potom mohl odvozovat, že jsem povolán pana doktora Gabala ovládat, řídit jej a radit mu, jak přestat být Gabalem.“ (K otázce moderátorství je třeba zdůraznit, že značnou část panelů s úspěchem „kormidlovali“ právě čeští sociologové (a jeden slovenský), vedle již zmíněného Ivana Gabala také Jiří Musil a Martin Bútora.)

Tolik ukázky tematické, žánrové, disciplinární i teritoriální různosti řečníků Fora 2000. Utilitaristé, kteří úspěch každého podnikání posuzují odpovědí na otázku „a k čemu to vlastně slouží?“, by se uspokojivé odpovědi asi nedočkali. Forum 2000 žádný krátkodobý, viditelný a tím méně měřitelný efekt zkrátka nemá, zvláště uvážíme-li, že dnešní společnosti nejsou vtěleny v platónské státy a že účastníci Havlových rozprav mají ve svých domovech autoritu nanejvýše morální či intelektuální, ale jen výjimečně také exekutivní. Věříme-li však, že vše, co je veřejně vyřčeno a veřejně mediálně šířeno, také kdesi ve veřejné (byť stále se smršťující) sféře sedimentuje, soud nad užitečností podobných debatních kroužků už není tak jednoznačný. A věříme-li, že světu, který se stále náruživěji zabývá převážně globální cirkulací finančních toků, zboží a informací, je třeba čas od času odporovat manifestací vnímavého naslouchání, používání jazyka a intelektu a difúzi spirituality, je tento soud ještě méně jednoznačný.

Irena Reifová

XIV. Světový sociologický kongres v Montrealu

V létě letošního roku, od 26. července do 1. srpna, se konal v kanadském Montrealu XIV. kongres Mezinárodní sociologické asociace (ISA). Jeho programové zaměření bylo vymezeno mottem „Sociální poznání: odkaz, výzvy,

perspektivy“, rámeček byl slavnostní, protože asociace letos slaví 50. výročí svého vzniku.

Program kongresu se rozpadal do dvou odlišných částí – světa teoreticky zaměřených prezidentských zasedání a sympozií a světa nepřehledné tříšty zasedání desítek výzkumných výborů, pracovních skupin, tematických skupin, ad hoc skupin, workshopů apod. Obsah prezidentských zasedání a sympozií byl volen tak, aby navazoval na programové zaměření

kongresu a dotýkal se obecných problémů sociologie. Přednášely na nich většinou významné osobnosti – pokud ovšem do Montrealu vůbec přijely (mnozí z významných světových sociologů nebyli v Montrealu přítomni: jen namátkou, scházeli např. Ulrich Beck, Pierre Bourdieu, Anthony Giddens, Ivan Szelényi, Wolfgang Zapf). Naproti tomu jednání výzkumných výborů apod. se většinou týkala úzce zaměřených témat daných specializací těchto komitétů. Většinu účastníků tvořili jejich trvalí členové, scházející se i v mezidobí mezi kongresy ISA; Montrealský kongres byl pro ně jen jednou z příležitostí ke společné diskusi.

Prezidentská zasedání byla věnována jednak ceremoniálním záležitostem – slavnostnímu zahájení kongresu, oslavě padesátého výročí ISA, jehož se účastnila i řada dřívějších představitelů této organizace, a představení jejího nově zvoleného prezidenta, jednak odborným tématům. Zásadní programové poselství obsahovala rozsáhlá přednáška odstupujícího prezidenta ISA Immanuela Wallersteina *Odkaz sociologie, budoucnost společenské vědy*. Další prezidentská zasedání se konala k tématům *Poznávání společnosti a mnohost jazyků a kultur* a *Budoucnost sociologie a společenských věd v 21. století*.

I. Wallerstein (překlad jeho vystoupení bychom rádi v některém z příštích čísel *Sociologického časopisu* uveřejnili) vyslovil názor, že intelektuální hranice mezi jednotlivými společenskými vědami, na mysl měl zejména sociologii, politickou vědu a ekonomii, se na sklonku 20. století stále více prolamují a že vývoj směřuje ke sjednocení (resp. znovusjednocení) těchto oborů do jediné společenské vědy. Tento vývoj je však brzděn jejich institucionalizovanou fragmentací a zájmy jež fragmentaci udržují. Do společného fondu přispívá sociologie „kulturou sociologického myšlení“, jejíž základy položili E. Durkheim, K. Marx a M. Weber. I. Wallerstein vysvětlil, v čem tato kultura spočívá, a upozornil na řadu hledisek, které mohou tuto kulturu problematizovat.

Symposií bylo šest a jejich program vyhlížel následovně:

Symposium I. *Měníci se identity a společenský řád*, s následujícími tématy jednotlivých zasedání: Demos versus ethnos; Gemeinschaft a Gesellschaft; Náboženství mezi univerzalis-

mem a fundamentalismem; Gender a měnící se sociální role.

Symposium II. *Práce a technika*, s tématy jednotlivých zasedání: Determinanty účasti na trhu práce; Nové technologie a organizace práce; odcizení a naplnění; Práce a životní cyklus; Práce v 21. století.

Symposium III. *Kvalita moderního života: klady a zápory*, s těmito tématy: Města: střediska tolerance nebo násilí?; Spotřeba a volný čas: honba za štěstím?; Kulturní projevy a seberealizace.

Symposium IV. *Nerovnoměrný vývoj: příčiny a důsledky*. Dílčí témata: Měníci se centra a periferie; Rozsáhlé migrace: měnící se společností; Lidská práva a nerovné životní příležitosti; Zhoršování životního prostředí a globální nerovnosti.

Symposium V. *Přírodní parametry společenské existence*. Dílčí témata: Nové zdraví a environmentální zdraví: rizika a ohrožení; Bioinženýrství a právo na život; Nová orientace ve zdraví: případ Kanady; Bioidentity a sociální interakce.

Symposium VI. *Společenské vědy a moc: jaký užitek pro sociální poznání?* Dílčí témata: Materiální základna vědy a výzkumu; Ideologie a společenské vědy: ošidný vztah; Praktické politiky a užitá sociologie; Odkaz 20. století a univerzalizace sociologie.

Jednáním kongresu prolínalo několik průřezových otázek, které bychom právem mohli považovat za jedny z klíčových problémů soudobé sociologie jako vědního oboru i jako instituce. Kde jsou a v čem vlastně spočívají hranice mezi sociologickým studiem společnosti a pohledy ostatních společenských věd? Je vůbec možné tyto hranice definovat? Lze sociologicky analyzovat soudobou společnost bez zasvěcené znalosti jejích dějin a dlouhých vývojových trendů? Je tedy možná sociologie bez historie? Neztváří se v dalekosáhlé tematické specializaci jednotlivých sociologických disciplín a empirických výzkumů identita sociologie jako oboru? Je možné trvat na univerzálním, kulturně a civilizačně invariantním sociologickém poznání, nebo je toto poznání natolik kontextové, že snaha o univerzální sociologii je zavádějící? Není klasická sociologie natolik specifickým produktem euroatlantického prostředí, že její přenos do jiných civi-